

Czech Media Knowledge and Interest of Tobacco Use

DVOŘÁKOVÁ, H.^{1,4}, KRÁLÍKOVÁ, E.^{2,3,4} RAMEŠ, J.²

¹ Pardubice Regional Hospital, Chrudim Hospital, Czech Republic

² Institute of Hygiene and Epidemiology, 1st Faculty of Medicine, Charles University in Prague and General University Hospital in Prague, Czech Republic

³ Tobacco Addiction Centre, 3rd Medical Department, 1st Faculty of Medicine and General University Hospital, Charles University in Prague, Czech Republic

⁴ Society for Tobacco Dependence Treatment, Czech Republic

Citation: Dvořáková, H., Králíková, E., Rameš, J. (2015). Informovanost a zájem českých médií o užívání tabáku. *Adiktologie*, 15(3), 234–241.

BACKGROUND: The media have a vital role to play in educating the population about the effects of smoking on health and the economy and the possibility of treatment for tobacco dependence. This epidemic is responsible for one sixth of all the deaths in the country, more than AIDS, alcohol, illegal drugs, and street accidents combined. **AIMS:** To map media workers' interest in and knowledge of the tobacco epidemic. **MATERIAL AND METHODS:** A questionnaire with 15 questions on the basic facts associated with tobacco use and control, including an offer of correct answers. We contacted 213 workers across all types of media by addressable mail. Another 629 contacts were made using emails available from media websites. We received

a total of 39 validly completed questionnaires – a response rate of 4.63%. **RESULTS:** With the response rate of 5%, we assumed that answers were provided mainly by those who have been dealing with the issue. However, the most correct answers occurred in only half of the questions (8 out of 16 possible answers). **CONCLUSION:** Surprisingly, the media showed little interest in the tobacco epidemic, and zero interest was found on the part of editors responsible for economic matters, with even some negative reactions being experienced (1.88%). While the answers were presumably provided by those media workers who are concerned with the issue, their understanding of the problem seemed very poor in contrast with the impact of tobacco use.

KEY WORDS: CZECH MEDIA – TOBACCO DEPENDENCE – SMOKING – KNOWLEDGE – INTEREST

Submitted: 25 / JANUARY / 2015

Accepted: 30 / SEPTEMBER / 2015

Grant support: Supported by the PRVOUK P25/LF1/2 project.

Address for correspondence: Eva Králíková, M.D. / Eva.kralikova@lf1.cuni.cz / Institute of Hygiene and Epidemiology, 1st Faculty of Medicine, Charles University in Prague and General University Hospital in Prague, Studničkova 7, 128 00 Prague 2, Czech Republic

Informovanost a zájem českých médií o užívání tabáku

DVOŘÁKOVÁ, H.^{1,4}, KRÁLÍKOVÁ, E.^{2,3,4}, RAMEŠ, J.²

¹ Nemocnice Pardubického kraje, a. s., Chrudimská nemocnice

² Ústav hygieny a epidemiologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze

³ Centrum pro závislé na tabáku III. interní kliniky 1. LF UK v Praze a VFN v Praze

⁴ Společnost pro léčbu závislosti na tabáku WWW.SLZT.CZ

Citace: Dvořáková, H., Králíková, E., Rameš, J. (2015). Informovanost a zájem českých médií o užívání tabáku. *Adiktologie*, 15(3), 234–241.

VÝCHODISKA: Média mají zásadní roli v edukaci populace včetně oblasti týkající se vlivu kouření na zdraví, ekonomiku a možnosti léčby závislosti na tabáku. Tato epidemie je příčinou šestiny všech úmrtí v ČR: více než AIDS, alkohol, nelegální drogy a dopravní nehody dohromady. **CÍL:** Zmapovat zájem a znalosti pracovníků médií týkající se tabákové epidemie. **METODIKA A SOUBOR:** S dotazníkem s 15 otázkami na základní fakta související s užíváním tabáku a nabídkou správných odpovědí jsme oslovili 213 pracovníků všech typů médií adresným mailem, dalších 629 podle kontaktů na webech jejich médií. Získali jsme celkem 39 validně vyplněných dotazníků – návratnost 4,63 %. **VÝSLEDKY:** Při návratnosti necelých 5 % jsme

předpokládali, že odpovídali spíše ti, kdo se problematikou zabývají. Přesto převažovaly správné odpovědi jen na polovinu otázek (8 ze 16 možných odpovědí). **ZÁVĚR:** Překvapující je zejména malý zájem médií o tabákovou epidemii, nulový zájem ekonomických redakcí, někdy i reakce negativní (1,88 %). Tím spíše, že můžeme předpokládat, že odpovídali spíše ti zasvěcení, byla úroveň znalostí v kontrastu s významem užívání tabáku velmi slabá.

KLÍČOVÁ SLOVA: ČESKÁ MÉDIA – ZÁVISLOST NA TABÁKU – KOUŘENÍ – ZNALOSTI – ZÁJEM

Došlo do redakce: 25 / LEDEN / 2015

Přijato k tisku: 30 / ZÁŘÍ / 2015

Grantová podpora: Podpořeno projektem PRVOUK P25/LF1/2.

Korespondenční adresa: Doc. MUDr. Eva Králíková, CSc. / Eva.kralikova@lf1.cuni.cz / Ústav hygieny a epidemiologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, Studničkova 7, 128 00 Praha 2

● 1 ÚVOD

Pracovníci médií mají klíčový vliv na populaci včetně názorů a znalostí spojených se závislostí na tabáku, souvisejícím vlivem na zdraví či možnostmi léčby. Důležité jsou proto jejich znalosti, zájem i motivace informovat o této současné nejvýznamnější celosvětové epidemii, a to v oblasti epidemiologie, prevence, léčby, ekonomiky i legislativy.

● 2 METODIKA

V období 7/2013–4/2014 jsme rozesílali dotazník s 15 otázkami spolu s nabídkou zpětného zaslání správných odpovědí pro libovolné další využití (213 adres).

Kontakty na pracovníky médií jsme získávali především formou aktivního vyhledávání uveřejněných e-mailů na webových stránkách konkrétních médií, dále jsme využili kontakty, které má k dispozici Společnost pro léčbu závislosti na tabáku. Celkově jsme takto získali 857 e-mailových adres, z toho 15 e-mailů se nám vrátilo zpět jako nedoručitelná zpráva. Při zpracovávání dat jsme tedy počítali s 842 obeslanými kontakty. Do průzkumu jsme zahrnuli jak média elektronická, tak klasická, celorepubliková i vybraná regionální, bulvární i seriózní, též odborná zdravotnická. Dohromady jsme tak oslovili 36 rozhlasových stanic (110 kontaktů), 11 televizí (68 kontaktů), 2 tiskové/zpravodajské agentury (28 kontaktů), 10 vydavatelských skupin

zahrnujících 171 tištěných titulů a 36 online projektů (300 kontaktů), dalších 18 tištěných novin (227 kontaktů), 12 časopisů (20 kontaktů), 22 portálů (72 kontaktů) a 17 kontaktů z oblasti volných sdružení novinářů.

Pro získávání dat jsme v průběhu práce zvolili dva způsoby – v první fázi jsme odesílali konkrétně adresované e-maily s přiloženým dotazníkem, od 7/2013 jsme pak dotazníky začali odesílat formou online formulářů (podrobně v *tabulkách 1 a 2*).

● 3 VÝSLEDKY

Celkově reagovalo 44 lidí, což činí 5,23 % ze všech obeslaných, 94,77 % adresátů nereagovalo vůbec. Z reagujících jich 0,59 % dotazník vůbec nevyplnilo, reagovali přímo negativně, dotazník předali jinému kolegovi či požádali, aby chom je vyřadili z databáze. V konečném souhrnu jsme tak získali 39 vyplněných dotazníků, což představuje 4,63 % z veškerých obeslaných kontaktů. Z vyplněných dotazníků bylo 87,18 % vyplněno plně a 12,82 % částečně. Převažovala správná odpověď (v 37 %). Podrobně údaje uvádí *tabulka 3*.

Prevalenci v procentech (28–32 %) (Sovínová et al., 2014) odhadlo správně 43 %.

Přibližně jedna čtvrtina dětí ve věku 13–15 let měla svoji první cigaretu před dosažením 10 let věku. Nástup pravidelného kouření je nejčastější mezi 14–15 lety. Ve sku-

Tabulka 1 / Table 1

Adresné e-maily
Addressed emails

Obeslaných kontaktů	213		
	počet celkem	% ze všech obeslaných	
Získaných odpovědí celkem	21	9,86%	
Získaných dotazníků (částečně či plně vyplněných)	17	7,98%	
		reakce na 1. email	35,29%
		reakce na 2. email	64,71%
Negativní reakce	4	1,88%	

Tabulka 2 / Table 2

Formuláře vyplněné online
Online questionnaires

Obeslaných kontaktů	nových kontaktů	629
	původních kontaktů použitých v metodě č. 1	192
	celkově rozesláno na kontakty	821
	počet celkem	% ze všech obeslaných
Získaných odpovědí celkem	23	2,80%
Získaných dotazníků (částečně či plně vyplněných)	22	2,68%
Negativní reakce	1	1,88%

Tabulka 3 / Table 3

Dotazy a odpovědi. Pokud byla správná odpověď jednou z variant otázek, je vyznačena tučně
 Questions and answers. If the correct choice was among possible answers, it is in bold

	Otázka	Platných odpovědí	Odpověď	% z platných odpovědí		
1)	Kolik odhadujete, že je v ČR kuřáků (absolutní počet)?	35	Méně než 1 milion	3%		
			1–2 miliony	20%		
			2–3 miliony	37%		
			3–4 miliony	29%		
			4 miliony a více	11%		
2)	Kolik % z dospělé populace podle Vás kouří?	35	Pod 20%	8%		
			20–29%	15%		
			30–39%	43%		
			40–49%	23%		
			Nad 50%	11%		
3)	Jaký je podle Vás průměrný věk první cigarety?	36	Pod 14 let	39%		
			14 let	36%		
			Nad 14 let	25%		
4)	Kolik odhadujete, že ročně zemře v ČR lidí na následky:	a)	kouření ?	34	Pod 5 tisíc	9%
					5–10 tisíc	23%
					10–20 tisíc	48%
					20–100 tisíc	6%
					100–200 tisíc	14%
		b)	alkoholu?	36	Pod 1 tisíc	3%
					1–5 tisíc	36%
					5–10 tisíc	19%
					10–50 tisíc	17%
					50–100 tisíc	17%
		c)	ilegálních drog?	33	Pod 100	6%
					100–599	15%
5)	Nejčastější příčinou úmrtí kuřáků je podle Vás? (výběrová otázka)	36	Kardiovaskulární onemocnění	62%		
			Rakovina plic	19%		
			Chronická onemocnění plic, zejména CHOPN	19%		
			Vše uvedené	9%		
			Nic z uvedeného	9%		
6)	U dětí vystavených pasivnímu kouření se častěji vyskytuje? (výběrová otázka, lze označit více možností: Astma, syndrom náhlého úmrtí kojence, ušní infekce)	35	Astma	51%		
			Syndrom náhlého úmrtí kojence	14%		
			Astma a syndrom náhlého úmrtí kojence	14%		
			Astma a ušní infekce	3%		
			Správná odpověď	21%		
			Neznám	55%		
7)	Znáte pojem kouř ze třetí ruky? Co podle Vás znamená?	38	Jedná se o pasivní kouření	16%		
			Jiná odpověď	8%		
			Pod 100km/h	65%		
			100–200 km/h	28%		
8)	Jakou rychlost odhadujete, že by muselo mít proudění vzduchu, pokud by se kouř z místnosti měl vyvětrat pomocí ventilace?	28	Jiná odpověď	7%		

	Otázka	Platných odpovědí	Odpověď	% z platných odpovědí		
9)	Myslíte si, že kouření souvisí s rizikem sebevraždy?	36	Ano, ovlivňuje	50%		
			Ne, neovlivňuje	30%		
			Nevím	17%		
			Jiná odpověď	3%		
10)	Myslíte si, že je možné požádat lékaře o pomoc s odvykáním? Pokud ano, jakého? (Lékaře jaké odbornosti?)	39	Ano	94%	Praktický lékař	50%
			Ne	3%	Psycholog/psychiater	14%
					Adiktolog/Odborník na drogy či jiné závislosti	12%
					Internista	9%
					Plicní lékař, Centra pro závislé na tabáku	3%
					Jiné kombinace	12%
			Nevím	3%		
11)	Jaké znáte léky využívané v léčbě závislosti na tabáku?	37	Neznám žádné	27%		
			Neznám, protože nekouřím	11%		
			Různé formy substituce nikotinu	40%		
			Vareniklin/Champix	5%		
			Antidepresiva	3%		
			Jiná odpověď	14%		
12)	Znáte biorezonanční metodu? Myslíte si, že je účinná?	35	Ne, nikdy jsem o ní neslyšela	77%		
			Slyšel/a jsem o ní, ale nic bližšího o tom nevím	9%		
			Metodu znám, myslím, že není účinná	9%		
			Metodu znám, myslím, že je účinná	3%		
			Jiná odpověď	3%		
13)	Víte, jakým způsobem je hrazena léčba v Centrech pro závislé na tabáku?	37	Nevím	38%		
			Ze zdravotního pojištění	38%		
			V hotovosti	8%		
			Jiná odpověď	16%		
14)	Víte, co je tzv. jednotné balení cigaret?	39	Ano, vím	38%		
			Nevím	49%		
			Jedná se o stejný počet kusů v krabičce	8%		
			Jiná odpověď	5%		
15)	Jaké informace týkající se kouření/užívání tabákových výrobků by Vás zajímaly?	22	Všechny	18%		
			Zákaz kouření v restauracích	18%		
			Odvykání, příběhy kuřáků	14%		
			Jiná odpověď	50%		

Odhad počtu kuřáků v ČR v absolutních číslech: v ČR je cca 2 200 000 kuřáků (3).

Estimated number of smokers in absolute figures: there are approx. 2,200,000 smokers in the Czech Republic (3).

pině jedenáctiletých kouří přibližně čtvrtina dětí s převahou chlapců. Ve skupině třináctiletých již má kuřáckou zkušenost polovina dětí, rozdíl mezi pohlavími se stírá. Ve věku patnácti let má již kuřáckou zkušenost přes 70 % dětí s převahou dívek (Sovínová et al., 2014; Greplová, 2013). Správná odpověď byla ve 39 %.

Na následky kouření ročně v ČR zemře kolem 16 000 lidí (Peto et al., update 2012). Správná odpověď byla ve 48 %.

Úmrtí způsobená alkoholem se v ČR odhadují ročně na cca 6000–8000 (Vrána, 2007; Šejvl, rok neuveden), správně odpovědělo jen 19 % respondentů. V naprosté většině počet těchto úmrtí nadhodnotili.

Na následky nelegálních drog ročně v ČR zemře kolem 500 lidí, z toho kolem 250 jsou přímá drogová úmrtí (Šejvl, rok neuveden). Převažovaly odpovědi v řádech tisíců, nikoliv stovek, jak by bylo správně (jen 15 % odpovědí), tedy tato úmrtí byla rovněž významně nadhodnocena.

Jako nejčastější příčinu úmrtí na nemoci způsobené tabákem označilo správně 62 % respondentů kardiovaskulární onemocnění.

Na všech vyjmenovaných onemocněních dětí se podílí expozice pasivnímu kouření – to však uvedlo jen 9 % respondentů, stejný počet (9 %) dokonce uvedl, že nic z uvedeného.

Kouřem z třetí ruky se rozumí látky, které zůstávají na povrchu v místnostech, na oděvu, vlasech či pokožce, a to i po vyvětrání tabákového kouře či poté, co vyjdeme ze zakouřené místnosti, s postupem času se jejich nebezpečnost dokonce zvyšuje, neboť probíhají dále chemické reakce. Většina respondentů pojem neznala, 21 % odpovědělo správně, 16 % zaměňuje pojem kouř ze třetí ruky s pasivním kouřením. Zajímavosti z odpovědí: „U dítěte kouřící matky.“ „Jde o něco podobného jako o ekologickou zátěž – pozůstatky po kouření, které i po letech ovlivňují zdraví člověka.“

Dnes víme, že ventilace nemůže odstranit všechny látky tabákového kouře z místnosti – rychlost proudění vzduchu by musela být kolem 100 km/h. Většina respondentů odhadovala menší rychlost proudění vzduchu (66 %), jen 28 % tipovalo správně. Zajímavosti z odpovědí: „Proboha... uveďte velikost místnosti a požadovanou dobu, za kterou by se měla odvětrat. Osobně jako nekuřák hlasuji pro odvětrání kuřáka z místnosti dveřmi.“

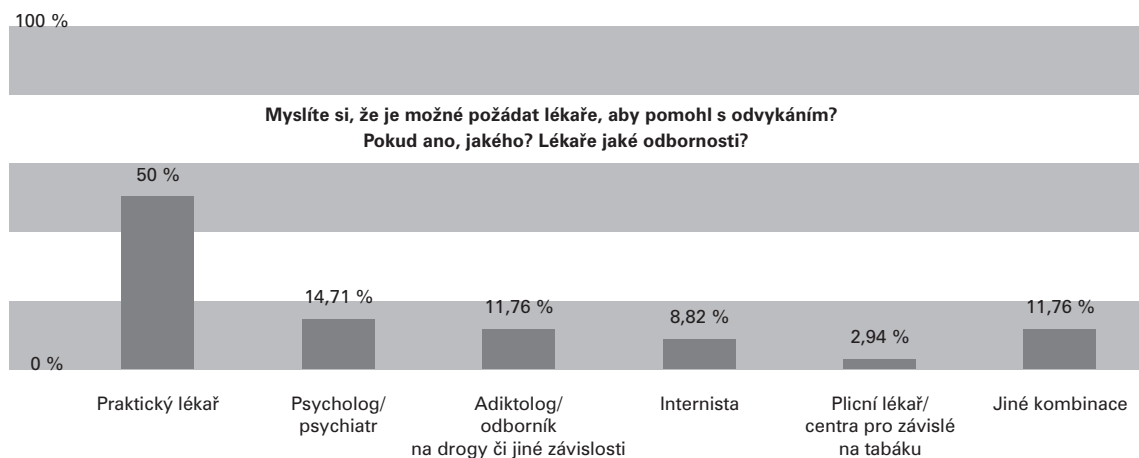
Kouření skutečně souvisí s rizikem sebevraždy – relativní riziko je u kuřáků (bez psychiatrického onemocnění!) cca 3x vyšší než u nekuřáků (Miller et al., 2000). Správně odpověděla polovina dotázaných, 30 % naopak souvislost popřelo. Zajímavosti z odpovědí: „Ne, pokud nepovažujeme samotné kouření za protrahanou sebevraždu, resp. neuvažujeme o tom, že teoreticky ke kouření inklinují osobnosti labilnější, a tudíž je u nich vyšší riziko sebevraždy.“

Většina respondentů (94 %) si správně myslí, že je možné léčit závislost na tabáku u lékaře. Názor na jednotlivé specializace je uveden v grafu 1. Požádat lze lékaře jakékoliv odbornosti. Pokud se kuřák rozhodne pro specializovanou léčbu, doporučení od praktického lékaře není při návštěvě centra pro závislé nutné. Nikdo z dotázaných nevedl plně správnou odpověď, tedy že požádat o pomoc lze jakéhokoliv lékaře, 10 % dotázaných se domnívá, že nelze jít k jakémukoliv specialistovi bez doporučení praktického lékaře.

Léky závislosti na tabáku zjevně příliš známé nejsou, nejvíce respondentů zná různé formy substituce nikotinu (41 %), ačkoli jej často za lék nepovažují (8 %), někdy uváděli přímo „náplasti, žvýkačky, produkty Nicorette“. 11 % uvedlo, že léky nezná, protože nekuří. Zajímavosti z odpovědí: „Antabus.“ „Náplasti, žvýkačky, léky neznám.“ „Léky neznám, pouze potravinové doplňky.“ „Jsou žvýkačky Nicorette lék? Jsou e-cigarety lék? Lze pilulky na spaní, na potlačení chuti k jídlu, na uklidnění a na potlačení podobných abstinenčních příznaků považovat za léky závislosti na tabáku?“ Podrobně v grafu 2.

Další dotaz byl na biorezonanci, která má v současné době agresivní inzerci, ačkoli popis principu je zcela nesrozumitelný. Účinnost této metody v léčbě závislosti na tabáku celkem pochopitelně není prokázána. Většina respondentů o metodě nikdy neslyšela, jen 3 % odpovídajících ji považují za účinnou. Zajímavosti z odpovědí: „Neznám, ale může pomoci.“ „Ten biorezonanční nesmysl jsem podstoupila a byla to snad nejpodivnější věc, jakou jsem v rámci své práce zkoušela. Kdyby to nebyla past na peníze, tak to bylo celé velmi legrační. Představení jak z kabaretu!“

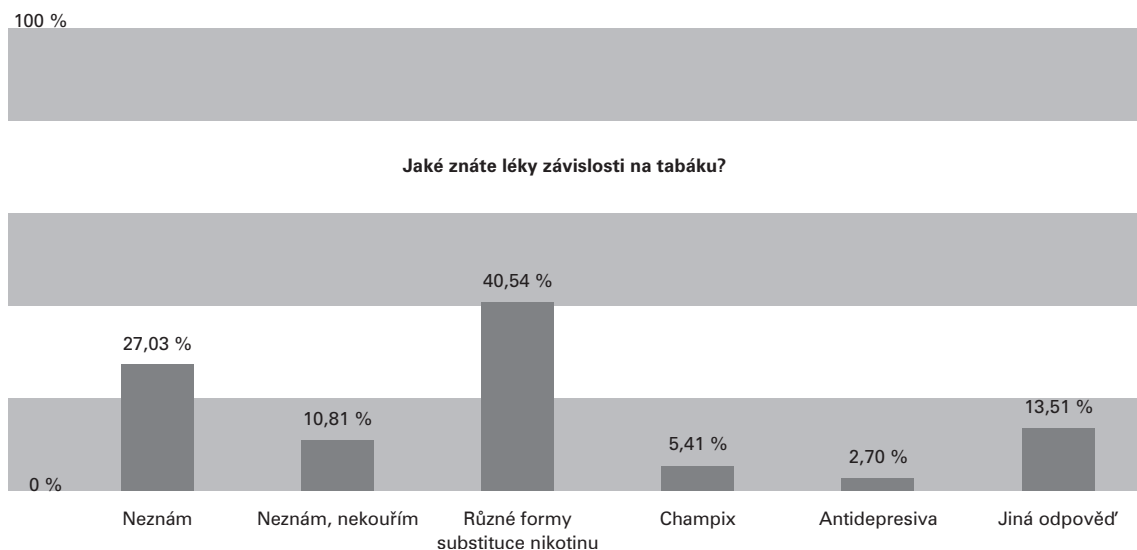
Léčba v centrech pro závislé na tabáku je hrazena ze zdravotního pojištění (léky nikoli), vědělo to 38 % respondentů, stejný počet ale neměl žádnou představu. Zajímavosti z odpovědí: „Doufám, že ne z veřejného pojištění. Kuřáky bych nechal jakoukoli léčbu v souvislosti s nebo z kouření hradit hotově!!! Nekompromisně.“ (To není etické ani reálné.) „Z ceny krabičky cigaret?“ (To by bylo ideální – tuto tzv.

Graf 1 / Chart 1

Možnosti léčby závislosti na tabáku u lékaře

Possibility of treatment of tobacco dependence by a physician

Graf 2 / Chart 2

Znalost farmakoterapie závislosti na tabáku

Knowledge of pharmacotherapy of tobacco dependence

vyčleněnou daň doporučuje Světová zdravotnická organizace v Rámcové úmluvě o kontrole tabáku (www.ftc.org).

Jednotné balení cigaret je vzhled krabičky společný pro všechny značky. Většinu ploch krabičky pokrývá obrazkové varování, název značky je psán stejným písmem, barvou a velikostí. Toto významně potlačuje image značky. Jednotné balení cigaret má v současné době uzákoněné např. Austrálie. Většina respondentů uvedla, že neví, co je jednotné balení cigaret. 8 % z odpovídajících se domnívá, že se jedná o jednotně stanovený počet kusů v krabičce. Zajímavosti z odpovědí: „Zřejmě taková, že si lidé balí cigarety ze zakoupeného tabáku sami doma.“

● 4 DISKUSE

Překvapil nás především minimální zájem – nabízeli jsme přitom dodání odpovědí pro libovolné využití. Je pravděpodobné, že respondenti, kteří věnovali čas vyplnění dotazníku, se problematikou tabáku zabývají, případně je pro ně tato tematika atraktivní v přímé souvislosti s jejich pracovní náplní. V tomto ohledu tedy lze proto u našich respondentů předpokládat kvalitnější informovanost. Přesto uvedla ve většině otázek správnou odpověď jen méně než polovina odpovídajících. Lze se domnívat, že znalosti nonrespondentů budou významně horší. Tato malá odezva oslovených je samozřejmě limitující stránkou práce, ale na druhou stranu odráží neradostnou situaci v médiích v tomto směru. Tím spíše, že jsme odpovědi opakovaně urgovali.

Výstupem práce je pro nás také zamyšlení nad negativními reakcemi obeslaných – na tomto místě nemáme jednoznačné vysvětlení. Tyto negativní reakce mohou být jistým výrazem nezájmu části médií poukazovat na problematiku tabáku a tabákového průmyslu, nechuti k sebevzdělání a v neposlední řadě lze spekulovat, že část médií je tabákovým průmyslem přímo ovlivněna.

Třetím zajímavým bodem byl nulový zájem ekonomických redaktorů, ačkoli právě ekonomický dopad kouření je devastující jak pro státní rozpočet, tak pro zdravotní pojišťovny, stejně jako pro samotné kuřáky. Podrobné informace najdeme např. na webu www.tobaccconomics.org. Obecně z nich vyplývá, že v ČR jsou roční náklady na fakt, že je tu tabák volně na trhu, cca 100 mld Kč, přesné výpočty však zatím k dispozici nemáme (Tauras, 2014; Tobacco Atlas, 2015).

Mediální pracovníci mají celosvětově klíčovou roli v edukaci populace v kontrole tabáku, proto lze na toto téma najít také bohatou odbornou literaturu, uvádíme například sumarizaci National Cancer Institute (National Cancer Institute, 2008). Zvýšení znalostí pracovníků médií o daném tématu je určující pro zvýšení informovanosti veřejnosti i politických představitelů.

Jakkoli je jisté třeba hledat jiné metody získávání podobných dat, námi zvolená metoda průzkumu a současné edukace cestou dotazníku včetně opakovaných urgencí odpovědí se zdála optimální, zejména v době elektronické komunikace. Další možností by mohlo být oslovování v rámci tiskových konferencí s osobním vysvětlením cíle dané práce a zájmu o navázání vzájemné spolupráce či pravidelné vydávání tiskových zpráv.

Situace obecně koresponduje i s podobnou sondou zaměřenou na znalosti o oboru adiktologie (Běláčková et al., 2012). Stále se opakuje neochota uvědomit si, že nikotinové žvýkačky či náplasti jsou skutečnými léky, nikoli jakoukoli jinou kategorií. Od roku 2009 je náhradní terapie nikotinem dokonce na seznamu esenciálních léků WHO.

● 5 ZÁVĚR

Zájem pracovníků médií o zdravotní, legislativní a celospolečenské dopady tabákové epidemie je v ČR stále malý, informace zkreslené a nedostatečné.

Role autorů: H. D. – získávání a zpracování dat, psaní článku; E. K. – příprava dotazníku, psaní článku; J. R. – zpracování dat. Všichni autoři schválili konečnou verzi článku.

Konflikt zájmů: Žádný.

The role of the authors: HD – data collection and processing, writing of the article; EK – preparation of the questionnaire, writing of the article; JR – data processing. All the authors approved the final version of the article.

Conflict of interest: None

LITERATURA / REFERENCES

- Běláčková, V., Šimůnková, M. (2012). Obor adiktologie a jeho popularizace – základní terminologie, fakta a výsledky výzkumu očima novinářů. *Adiktologie*, 12(4), 374–378.
- Eriksen, M., Mackay, J., Schluger, N., Islami, F., Drope, J. (2015). The Tobacco Atlas, Fifth Edition, American Cancer Society, Atlanta, Georgia, dostupné z www.tobaccoatlas.org.
- Greplová, J. (2013). Prevalence kouření u nezletilých v ČR. In: Králíková Eva et al.: *Závislost na tabáku*. Břeclav: Adamira.
- Miller, M., Hemenway, D. et al. (2000). Cigarettes and suicide: a prospective study of 50,000 men. *Am. J. Public Health*. 90(5), 768–773.
- National Cancer Institute (2008). The Role of the media in promoting and reducing tobacco use. Tobacco Control Monograph No. 19. Bethesda, MD: U.S. Department of Health and Human Services, National Institutes of Health, National Cancer Institute. NIH Pub. No. 07-6242, http://cancercontrol.cancer.gov/brp/tcrb/monographs/19/m19_complete.pdf, 18. 9. 2015.
- Peto, R., Lopez, A. D. et al. (update March 2012). Mortality from smoking in developed countries 1950-2005 (or later), *Oxford University Press*, <http://www.ctsu.ox.ac.uk/~tobacco/> 10. 12. 2014.
- Sovinová, H., Csémy, L., Kernová, V. (2014) Užívání tabáku a alkoholu v České republice: Zpráva o situaci za období posledních deseti let, SZÚ, dostupné z http://www.szu.cz/uploads/documents/czpz/zavislosti/TabakAlko2004_2013.pdf 19. 1. 2015.
- Šejvl, J. (rok neuveden). Úmrtí osob pod vlivem návykových látek – problematika nařizování pitev; status quo a ideální stav. *Centrum adiktologie, Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN v Praze*, 21 s.
- Tauras, J. A., Chaloupka, F. J., Quah, A.C., Fong, G. T. (2014). The economics of tobacco control: evidence from the International Tobacco Control (ITC) Policy Evaluation Project. *Tob. Control. Suppl.* 1:i1–3.
- Vrána, K. (2007). Vliv alkoholu na úmrtnost v České republice, *demografie.cz*, dostupné z http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artID=496 10. 12. 2014.

ANTISTRESOVÉ OMALOVÁNKY PRO DOSPĚLÉ 2

KNIHY

Daňková Jolana, Tréglová Lenka

Zbavte se stresu s druhým dílem oblíbených omalovánek pro dospělé – 77 obrázků k vybarvení od Jolany Daňkové a osvěžující fejetony Lenky Tréglové vám přinesou mnoho hodin odreagování se od starostí. Potěší vás obrázky z českých dvorků, lesů a potoků, ale také vánoční, velikonoční a pohádkové motivy. Nemusíte umět kreslit, a přesto můžete vytvořit krásné umělecké dílo. Inspirujte se na Facebooku ve skupině Antistresové omalovánky pro dospělé.

Grada Publishing, a.s., 21×22 cm | 168 stran | 978-80-247-5731-5 | Katalog. č.: 53001 | 199 Kč

Publikaci si můžete objednat na stránkách www.adiktologie.cz (časopis Adiktologie, online objednávka).

Redakce časopisu Adiktologie, Klinika adiktologie, 1. LF UK v Praze,
 Apolinářská 4, 128 00 Praha 2 / e-mail: journal@adiktologie.cz / www.adiktologie.cz